Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto
9.2.2021

VN/24984/2020

Asia: Hallituksen selonteko globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:sta: kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa

Työ- ja elinkeinoministeriön lausunto,
Päivi Kantanen, neuvotteleva virkamies
Leena Pentikäinen, neuvotteleva virkamies

Selonteko sisältää kootusti hallitusohjelman kestävän kehityksen toimet valtioneuvostotasolla. Tarkastelu on laadittu globaalin kestävän kehityksen Agenda 2030 ja sen 17 tavoitteen (SDG/ Sustainable Development Goals) mukaisesti.

Suomen tilanne yleisesti

Suomi on muiden pohjoismaiden rinnalla kansainvälisten kestävän kehityksen vertailujen kärjessä. Bertelsmann-säätiön ja UN Sustainable Development Solutions Networkin vuosittaisen maavertailun mukaan Suomi on jo saavuttanut tai on saavuttamassa ne Agenda2030:n päätavoitteet, jotka liittyvät köyhyyden poistamiseen, terveyteen ja hyvinvointiin, laadukkaaseen koulutukseen, puhtaaseen veteen, energian saatavuuteen ja puhtauteen, säälliseen työhön ja talouskasvuun, teollisuuteen ja innovaatioihin, eriarvoisuuden vähentämiseen, kaupunkien ja paikallisyhteisöjen kestävyyteen, sekä instituutioiden ja oikeusjärjestelmän toimivuuteen.

Suomen suurimmat haasteet liittyvät kulutus- ja tuotantotapojen muutostarpeeseen, ilmastotoimiin, merien ja vesistöjen tilaan sekä muiden maiden tukemiseen Agenda 2030:n toimeenpanossa. Suomi pärjää Ruotsia ja Tanskaa huonommin erityisesti sukupuolten välisessä palkkatasa-arvossa, asukaslukuun suhteutetuissa hiilidioksidipäästöissä, koulutuksen tai työn ulkopuolella olevien nuorten määrässä sekä kehitysrahoituksen määrässä.

Työ- ja elinkeinoministeriön toimialan kannalta huomioita

Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) tehtävänä on luoda taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävän kasvun edellytyksiä Suomeen. Ministeriön strategiset tavoitteet hiilineutraaliuden saavuttaminen vuoteen 2035 mennessä, innovaatiopanostuksen lisääminen 4%:iin BKT:sta, sekä työllisyysasteen nostaminen 75 %:iin ovat linjassa kestävän kehityksen

globaalien tavoitteiden (Agenda 2030) kanssa. Näistä tavoitteista TEM edistää erityisesti edullista ja puhdasta energiaa (SDG7), ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (SDG8), kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja (SDG9) ilmastonmuutoksen vastaisia toimia (SDG 13), eriarvoistumisen vähentämistä (SDG 10)sekä globaalia kumppanuutta (SDG 17).

Pidämme tärkeänä sitä, että Suomi laatii näkemyksen siitä, miten valtioneuvoston toimet toteuttavat kestävän kehityksen globaaleja tavoitteita. Eri politiikkasektoreilla ja hallinnonaloilla sekä rahoituksen ja tutkimuksen ympärillä toimet on kytketty entistä vahvemmin Agenda 2030-tavoitteistoon. Suomi sitoutuu vahvasti EU:n jäsenyyteen ja unionin kehittämiseen sekä sen perusarvojen mukaiseen politiikkaan. Agenda2030:n ja kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen niin Suomessa kuin muissakin EU-jäsenmaissa on monelta osin kytköksissä Euroopan unionissa tehtävään päätöksentekoon.

Selonteon tarkastelutapa yksilöi hallituksen kestävän kehityksen toimet kunkin SDG-tavoitteen osalta, joten se on myös yhdenmukainen YK-seurannan kanssa. Toisaalta SDG-tavoitteet muodostavat systeemisen kokonaisuuden, jossa ne vaikuttavat toisiinsa ja niitä tulisi tarkastella kokonaisuutena. Yhden tavoitteen saavuttamatta jättäminen vaikuttaa myös muiden tavoitteiden saavuttamiseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa sekä yhteistyötä eri toimijoiden välillä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Globaalien kestävyyshaasteiden ratkaisemiseksi tarvitsemme tiivistä yhteistyötä tutkijoiden, hallinnon, yritysten ja yhteiskunnan muiden tahojen kanssa.

Selonteko tuo esille hallitusohjelman kunnianhimoisen tavoitteen saavuttaa hiilineutraalisuus vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan monia politiikkatoimia sekä julkisia ja yksityisiä investointeja. Ilmasto- ja energiastrategia määrittelee hiilineutraaliustavoitteen päästövähennystavoitteet, niiden saavuttamiseksi tarvittavat politiikkatoimet sekä arvion niiden sosiaalisesta, taloudellisesta ja ekologisesta vaikuttavuudesta.

Suomalainen teollisuus kantaa vahvasti kortensa kekoon kestävän kehityksen edistämiseksi. Hyvänä esimerkkinä tästä on hallituksen sekä teollisuuden yhteistyössä laadittava tiekarttatyö, jonka tavoitteena on löytää ratkaisuja toimialojen ja yritysten ilmastopäästöjen vähentämiseksi. Julkisten toimijoiden ja yksityissektorin panostusta tarvitaan kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Innovaatio-ohjelmia (kuten Business Finland ja VTT) on kohdennettu pitkäjänteisesti kestävän kehityksen mukaisiin teemoihin kuten puhtaaseen energiaan ja vähähiilisyyteen, uusiutuviin raaka-aineisiin, kiertotalouteen, kestäviin ruokaratkaisuihin, elämänlaadun ja hyvinvoinnin parantamiseen sekä näihin liittyviin teknologioihin. Näin myös tuetaan rakennemuutosta sekä edistetään suomalaisen teollisuuden kilpailukykyä pärjätä globaaleilla markkinoilla, sillä em. toimialoilla on nähtävissä kansainvälisen kasvun mahdollisuuksia (www.kasvuportfolio.fi). Kestävästä yritystoiminnasta sekä läpinäkyvistä tuotantoketjuista on entistä enemmän tulossa kilpailuetu. Näillä toimilla vaikutetaan myös Agenda 2030 –tavoitteiden saavuttamiseen.

Innovaatiotoimintaan, uusiin teknologioihin ja kestäviin energialähteisiin sekä yritysten uusiutumiskykyyn satsaamalla voimme edistää yhteiskunnan, yritysten, sekä talouskasvun siirtymää kohti kestävää ja hiilineutraalia taloutta.

Siirtyminen hiilineutraaliin talouteen osuu samaan aikaan laajemman työn murroksen kanssa. Siirryttäessä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa on tärkeää kiinnittää huomiota reiluun siirtymään. Tähän kuuluu se, että yhteiskunta tukee työntekijöiden mahdollisuuksia osaamisen päivittämisessä ja uudelleenkouluttautumisessa. Osaamisen kehittämistä tuetaan myös työvoimapalveluilla kuten työvoimakoulutuksilla, elinikäisen ohjauksen keinoin, ennakoinnin kehittämisellä, tiiviillä yritys- ja oppilaitosyhteistyöllä sekä edistämällä yritysten toimintaa, työpaikalla tapahtuvan työn kehittämistä sekä työssä oppimista. Samalla voimme edesauttaa myös uusien, ihmisarvoisten työpaikkojen syntymistä - työllisyys on talouskasvun, ihmisten hyvinvoinnin ja julkisen talouden kestävyyden keskeinen tekijä.

Hallituksen työllisyystoimien (8.5, 8.6) kolmikantaisen valmistelun piiriin kuuluvat muun muassa työttömyysturvan uudistaminen, osatyökykyisten työkykyohjelma, työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma (Työ2030), työn, terveyden ja työkyvyn tutkimus- ja kehittämisohjelma, sekä palkkatuen käytön lisääminen. Kolmannen sektorin palkkatukiuudistuksen tavoitteena on, että siihen kytketään vahva yksilöllinen tuki, työkyvyn kartoitus ja muut palvelut siten, että siitä tulee yksi tuki avoimille työmarkkinoille siirtymiseen. Erityisesti kuntien roolia työllisyyspalvelujen järjestäjinä vahvistetaan. Myös maahan muuttaneiden työmarkkinavalmiuksia parannetaan ja osaavan työvoiman työperusteista maahanmuuttoa lisätään. Työvoimapalveluita uudistetaan tukemaan nopeaa uudelleen työllistymistä.

Hallituksen tavoitteena on vähentää niiden nuorten määrää, jotka eivät käy työssä tai opiskele. Tarkoituksena on taata jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle tai alle 30-vuotiaalle valmistuneelle joko työ-, työharjoittelu, työkokeilupaikka tai vastaava kolmessa kuukaudessa työttömyyden alkamisesta. Ohjaamopalveluita ja nuorten työpajatoimintaa vahvistetaan ja kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa. Hallituksen tavoitteena on, että julkisiin hankintoihin asetetaan ehto sosiaalisesta työllistämisestä. Lisäksi muun muassa lisätään oppisopimusopiskelun käyttöä ensimmäisen työpaikan saamiseksi. (8.5, 8.6.)

EU:n alue- ja rakennepoliittinen ohjelma ohjelmakaudelle 2021–2027 sisältää Euroopan aluekehitysrahaston, Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) toimenpiteitä. ESR-toimenpiteillä tähdätään mm. hankkeisiin osallistuvien työnhakijoiden, työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien työllistymiseen tai koulutukseen siirtymiseen, työvoiman kohtaanto-ongelman ja rakenteellisen työttömyyden vähentämiseen sekä työvoima-, yritys- ja monialaisten ohjaus- ja neuvontapalvelujen ja työmarkkinoiden kehittämiseen toimivammiksi. Lisäksi pyritään esim. parantamaan yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaympäristöä sekä liiketoiminnan ja työllistämisen edellytyksiä. JTF-rahaston toimenpiteillä lievennetään hiilineutraalisuuteen tähtäävistä toimenpiteistä aiheutuvia ongelmia, kuten työpaikkojen väheneminen tai uudelleenkoulutustarpeet.

Lisäksi reiluja työmarkkinoita edistetään laajalla harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategialla ja toimenpideohjelmalla 2020 - 2023. Hankkeiden toteutumista seurataan säännöllisesti.

Agenda 2030 tavoitteiden saavuttamisessa ollaan jäljessä, ja globaali koronapandemia on heikentänyt tilannetta entisestään. Köyhimmät ihmiset ovat kriisissä erityisen haavoittuvassa asemassa. Monissa maissa taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset ovat terveyskriisiä laajempia ja pitkäkestoisempia. Kriisin myötä eriarvoisuus on lisääntynyt, sukupuolten välinen tasa-arvo on heikentynyt. Kielteisiä vaikutuksia nähdään myös maiden sisäiseen vakauteen ja turvallisuuteen sekä ihmisoikeuksien ja demokratiakehitykseen. COVID 19 -kriisistä toipumiseksi tarvitaan inklusiivisia työmarkkinoita, ja tiivistä politiikkakoherenssia niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla. Kansainvälisen työjärjestö ILO:n ihmisarvoisen työn agendaa sekä vastuullisen liiketoiminnan edellytyksiä tulee edistää globaalisti. Siitä huolehtiminen, että kukaan ei jää työmarkkinoiden kehityksestä jälkeen, on jatkossa entistä tärkeämpi kestävän kehityksen kysymys. Työelämä ja työmarkkinat ovat käymässä läpi suurta globaalia rakennemuutosta, joten osaamisen merkitys korostuu.

Lopuksi

EU:ssa, YK-järjestelmässä ja muussa monenkeskisessä yhteistyössä tulee panostaa edellä mainittuihin toimiin, erityisesti työ- kehitys- ja kauppapolitiikassa.

Suomi on monella tapaa kestävässä kehityksessä johtavia maita maailmassa. Selonteko sekä Suomen kestävän kehityksen hyväksi tekemä työ tulisikin kytkeä myös Suomen maakuvatyöhön ja tuoda esille niitä toimia, joissa Suomi voi profiloitua kansainvälisesti.

TIEDOKSI

Kirjaamo, TEM
Kimmo Ruth, TEM
Antti Neimala, TEM
Ilona Lundström, TEM
Liisa Heinonen, TEM